

Matti Luostarinen

Cluster Art and Art of Clusters 70 Years

Cluster Art and Art of Clusters

70 Years

Cluster Art and Art of Clusters 70 Years

© 2021 Matti Luostarinen

Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978-952-80-464-55

<https://www.clusterart.org>

Toimitus: Vellu Luostarinen ja Outi Huhtala

Esipuhe

Punahehkuinen rauta taipui seppä Juho Valmarin alasimella ja vähä vähältä se alkoi muistuttaa kaupan kirveen terää. Valmari oli jo kolmannessa polvessa seppiä sukua ja pojasta oli kasvamassa hänestäkin Luostarilan tilan arvostetuin aseitten ja työkalujen takoja Savossa ja Kallaveden rannoilla asuen. Nyt hän valmisti kirvestä veneen tekoon, jossa soutajien menestys perustui purjekunnan veneiden rakenteitten notkeuteen ja kestävyYTEEN ankarassakin merenkäynnissä tai miesten mitellessä voimiaan. Mestarin työn alla oli tänään kirkkoveneeksi kutsuttu, jonka osakkaita olivat Luostarilan tilan talonpojat. Tila oli virallisesti perustettu P. R. Fabritiuksen vahvistamana vuonna 1793 ja sen ”Charta över Klostarisers Hapamäki By och Leppäwirta Sökn” oli kirkkoveneen rakentajille pyhä paperi, jota kuljetettiin mukana myös silloin, kun matkat suuntautuivat Euroopan ympäri aina Mustalle merelle saakka. Se kun kertoi mistä kulkijat olivat ja kaukaako saapuivat, millä asialla liikkuiivat. Rikolliset ja rosvot oli erotettava heidätkin ja aina ei tiennyt millaisilla asioilla suuret viikinkiveneet maailman vesillä liikkuiivat. Omat toki tunnettiin ja paljon liikuttiin myös yhdessä.

Yli 3000 hehtaaria käsittänyt maatila maksoi veronsa ylläpitäen luostarilaitosta ja sen ponnistelua hyvinkin rauhanomaisissa merkeissä, mutta oli tarvittaessa toki valmis kohtaamaan myös myrskyt ja miesten miekat tuntevana tulisina yhteenottoina. Yhteisöä piti yllä myös kaskiviljelmät ja siellä mukana olivat myös naiset ja lapset. Kirkonmäelle taas soudettiin usein myös kilpaa ja silloin airoissa olivat parhaiden miesten rinnalla leikkisämmin myös puoliset ja peräpäässä itseoikeutetusti arvostetuimmat ja isäntä peränpitäjänä, Olli Luostarinen, nyt jo kolme kuudetta iältäänkin. Emäntänä Ollilla oli häntä viisi vuotta nuorempi Reinikaisen suvun käsiensä taidosta tunnettu ja vähän pelättykin pirttihirsi suuren tilan hoitajana. Kirkonmäelle soudettiin muutaman kerran kesässä ja juhannuspyhinä pukeuduttiin parhaimpiin, joskin vaatteet vaihdettiin vasta rantauduttua. Kansallispuku oli yleisin juhla-vaate ja kirkolla käytiin toki muutenkin kuin juhlapyhinä ja toripäivinä. Vene ja vesistöt olivat liki saaristona tunnetun maan tapa liikkua ja kalastella eikä jokaista saarta voinut toki linnoittakaan. Jopa kieli oli muuttunut vuosisatojen mittaan tunnustelevaksi, kielteisiä ilmaisuja välteltiin. Luonto oli kaikessa läsnä ja vesistö yhdisti, ei toki erottanut saaria toisistaan. Savolainen heimo tunnettiin juuri kielestään, saamelaiten tapaan vahvasti luontoa matkivasta, onomatopoeettisesta ja diplomaattisesta tavasta ottaa selvää vieraankin ihmisen aikeista.

Nyt valmistuvaan veneeseen mahtui kolmekymmentä soutajaa ja tilaton väki saattoi lunastaa paikan veneestä osallistumalla purjekunnan ylläpitoon soutumiehinä, tekemällä talollisille pieniä palveluksia tai ostamalla paikkansa pelkällä rahalla, marjoilla, voilla, kaloilla mutta toki myös olut kelpasi. Viinamäen pontikan keittäjä tunnettiin naapuripitäjissäkin. Miehet soutivat alusvaatteisillaan ja tuohikengät jaloissaan, paitahissillaan, sarkahousuissa ja kirkkorantaan pyrittiin saapumaan hyvissä ajoin ennen jumalanpalveluksen alkua. Aikaa jäi myös turista kuulumiset sekä sopia alkukesän askareista, mutta myös suuremmista ponnisteluista tulevan suven aikana. Savolaiset tunnettiin taitavina kaskenpolttajina, mutta myös kauppamiehinä, Olli Luostarinen hyväntahtoisena isäntänä, oikeamielisenä mainittuna jo kolme vuotta kuudetta vuosikymmentä eläneenä kokeneena myös merenkävijänä, vain muutaman vuoden nuoremman emäntänsä kanssa tilan maita jo vuosikymmenet hoitaneena. Ei sen ikäiselle ihmiselle tässä maassa ja maailmassa mikään tullut enää yllätyksenä ja veneen tekijä oli erityisen arvostettu yhteisönsä jäsen ja nautti myös muiden arvostustakin, ei vähiten talon isännän ja emännän suunnalta.

Molemmat olivat tavanneet toisensa jo varhain lapsena, ja Reinikainen sukuna oli muuttunut Luostariseksi nyt erikoisella tavalla ennustaen tulevaa, vain kolmen sukupolven päästä ja yhtä monen sodan jälkeen tapahtuvia häitä. Mutta ennen sitä käytäisiin läpi sisällissota, talvisodaksi kutsuttu ja jatkosodaksi nimetty sekä kaksi maailmansotaa. Omat nujakat olivat niiden rinnalla vähäisempiä, mutta eivät ensinkään merkityksettömiä viikinkimallisten veneitten ottaessa yhteen muussakin kuin kilvansoudussa. Iso Musta veneenä oli kolmekymmenen miehen soutuessa arvostettu purjekunnan

vanhin vene ja tuttu näky muuallakin kuin Kallavedellä. Sen kanssa ei mielellään kilpailtu muuten kuin leikkimielellä ja silloinkin pieniä matkoja purjehtien.

Elämä oli ankaraa selviytymiskamppailua mutta myös kovaa työtä sekä ne katkaisseita harvoja juhlahetkiä. Tämän veneen rakentajat ja tilan omistajat tekivät merkittävän poikkeuksen juuri näiden pyhien tapahtumien ymmärtäjinä ja olivat askel kohti kouluja, sosiaalihuoltoa, sairaanhoitoa, tiedettä ja taidetta, lukutaitoa ja sen ylläpitämää kirjallisuutta sekä luostarilaitosten ylikansallista yhteistä maailmankuvaa, pyhiä kieliä ja Isak Pihlmanin oppeja jo 1600-luvun Helsingin yliopistosta ja Maria Mykäsän vanhempia Ståhlbergin suvun jäseninä. He ovat sukupuuni juurilla ja siis isovanhempiani. Isak oli pyhien kielten ja retoriikan professori Helsingin yliopistossa, ja häntä Ruotsin kuningas oli esittänyt myös Suomen piispaksikin. Isak tunsu suomalaiset liiankin hyvin eikä ollut erityisen innostunut tästä virasta. Sotaisina aikoina, nälkävuosina, perhe majaili Ruotsin puolella ja matkat Helsinkiin olivat työläitä. Oppineena miehenä hän rakasti aidosti verbalisia leikkejä ja pyhien kielten kautta syntyvää kulttuuria. Kotikaupungissaan hänet tunnetaan toki vieläkin vuosisatojen jälkeen ja on saanut jopa muistolaatan asuntonsa seinään.

Täysin tuntematon ei ollut myöskään Olli juniorin vaimon äidin isä kapteeni Tavast Viipurista matkoineen Maaningan kartanolle Savoon, näitä matkoja usein tehden ja rakastuen siellä Isakin ja Ståhlbergin tyttäreiden. Syntynyt lapsi oli kuitenkin vihkimättömällä tavalla saatettu alkuun. Se oli tuolloin painava synty ja muistettiin siinä veneessä, jota Juho Valmari oli yhtenä avainhenkilönä nyt valmistele-massa. Mutta tulevaa hänkään ei uskomattomista taidoistaan huolimatta kyennyt ennustamaan.

Menneet ajat ja sen ihmiset sen sijaan tunnettiin hyvinkin laajalti Suomessa liikkuen, kuten Viipuri nyt kuuluikin tuntea ja Tavast sukuna. Hän ei voinut aavistaa, miten lähellä 1850-luku oli 1950-lukua ja se puolestaan vuotta 2020 tai 2050. Ketkä silloin syntyivät tai viettivät tasavuosisjuhliansa, ja miten muistaisivat nämä vuosikymmenet ja niiden lapset, tuona vuonna vainautuneet. Kuolema oli tuolloin kovin erilainen, jos oli syntymäkin, kuin mitä sata vuotta myöhemmin.

Kun muistelmia tehdään, jostakin ne on käynnistettävä ja nyt oli sellainen kevät koittanut Luostarilan mailla. Runsas neljä sukupolvea myöhemmin ja samoilla seuduilla raivoaisi rutto, pahempi kuin ikinä maailmalla samaan aikaan tunnettuna ja koettuna yhteisenä ahdinkonamme. Virus lähti nyt Kiinasta, märkätörmä, ei sen ihmeellisemmästä paikasta ja myös tuona hetkenä, 1850-luvulla hyvin ymmärtäen miksi juuri sieltä.

Luostarilaitoksen lampuideoiksi kutsuttuja pidettiin idässä sen laitoksen ylläpitäjinä, jonka juuret olivat katolisen kirkon jakautuessa ja jo paljon ennen sitä tieteessä, jonka isänä mainittiin Turkissa sijaitseva kyläpaha jo ennen Platonian ja monia tieteemme isä ja kirkkoisia elänyt Anaxagoras. Läntinen tiede ja kulttuuri, valuutta sekä myöhemmin kristinoppi ja sen jakautuminen kahtia, uskonpuhdistukset, kohtasivat toisensa näillä rajoilla pohjoisessa, jossa vedenjakaja jakoi vedet kahteen suuntaan, mutta raja syntyi myös miekalla piirtäen alkaen Pähkinäsaaren rauhan rajasta. Neuvostoliitosta ei toki puhuttu eikä juuri Yhdysvalloistakaan oman aikamme tapaan, mutta suuren meren takana oli muuta-kin kuin maailman loppu. Jo varhain keskiajalla parinkin suomalaisen tiedettiin hoitaneen rehtorin virkaa jopa Pariisin yliopistossa. Olkoonkin etteivät yliopistot aivan samoja laitoksia olleet kuin nykyisin. Rehtorit nyt johtajina ovat samanlaisia oli aika mikä tahansa.

Nämä savolaisten asuma-alueet sijaitsivat näillä rajamailla ja kuninkaat käyttivät liikkuvaa savolaista hyväkseen asuttaessaan itäistä osaa Ruotsia etenkin sen pohjoisten jokien suistoissa ja rannoilla maataan kasketen. Toki metsäsuomalaisia oli etelässäkin ja on toki vieläkin.

Siinä missä itä ja länsi kohtasivat, kohtasivat myös kaksi erilaista kulttuuria ja luonnonmaantieteellisen vedenjakaja. Kreikkalainen ja roomalainen maailma, katolinen kirkko ja myöhemmin protestanttiset liikkeet ja Raamatun kääntäminen saksaksi ja Agricolan toimesta suomen kielelle olivat

nerokkaita tekoja nekin. Niiden oivaltaminen on nyt omassa ymmärryksessämme, sanoissa, joilla ajat-
telemme, unemme näemme ja viestitämme, etenkin Savossa syntyen.

Syntyi luontoa matkiva, onomatopoeettinen, mutta myös samalla suvuton kieli sekä kansa, jonka teh-
tävä oli elää ikään kuin puskurina kahden kulttuurin välissä taiteillen. Moni piti tätä kieltä myös poliit-
tisena kielenä ja savolaisia poikkeuksellisen taitavina poliitikoinakin. Eurooppalaisen EU-kauden al-
kaessa osana unionia savolaiset olivat alkuaikojen taitavia diplomaattejamme, karjalaiset kauppiaita,
pohjalaiset taitavia käsistään ja hämäläiset kirjanpitäjinä, museaalisen maiseman ystäviä.

Savolaisten vahvuutena oli juuri kielteisten käsitteiden ja sanojen välttely, vihanpitoa varottiin, vie-
raaseen tutustuttiin hieman samoin kuin kuudennen polven britit lordeinamme. Maantieteilijänä ja
sosiologina, luontoa rakastavana biologina näihin ihmisiin oli helppo tutustua, matkusti sitten missä
tahansa päin Suomea.

Näiden verbaalisten tekojen taustat ja tulokset me jo tunnemme, siinä missä oman luterilaisen
luonteemme, kulttuurin, jossa vedenjakajalla asuneet olivat tiukoilla myös viikinkiveneessä ja myö-
hemmin hieman köykäisemmässä kirkkoveneessään. Tästä veneestä on vaiettu, siinä missä tuosta
tilasta ja sen ylläpitäjistä, luostarilaitoksemme lampuoidesta.

Jos alat kirjoittaa muistelmiasi, ja unohdat, mistä olet saanut nimesi, miksi olet sitä mitä olet, mistä
geenisä tulevat vain muutaman sukupolven takaa, silloin olet kiittämätön ja täysin sokea, etkä ym-
märrä, kuinka et sinä itse tietäsi valinnut, vaan tie se oli, joka valitsi sinut. Et sinä vanhempiasi ja gee-
nejäsi valinnut, et kieltäsi ja kulttuuria, et kouluttajiasi, tie sinut valitsi. Jos muuta väität, oman tiesi
kulkijaksi ryhdyt, olet houkka ja kiittämätön typerys.

Sinulla on tehtävä, joka on vain sinun ja pienikin pohdinta historialla spekuloiden muuttaisi kaiken.
Sellaiseen et kykene, eikä se ole tämän muistelmateoksen tarkoitus vähäisimmässäkään määrin.
Tässä minua auttaa kirjoittajana jo kirjaamani teokset, osa tutkimuksia ja väitöskirjoiksi saakka viety-
jäkin sekä satoina, tuhansina esseinä ja kirjoina myös julkaistutkin kirjoitukset, tieteeksi muutettu
kieli.

Kieltäydyn siis muistelemasta ja jätän sen tehtävän sellaisille, joilla ei ole kirjoitettua ja jo historiaan
jäänyttä dokumenttia tapahtuneista, tieteeksi saatettua, ja samalla niiden kautta siihen vaikuttaen-
kin, oman jälkensä jättäenkin. Vain puhumalla, kirjoitetulla sanalla, kuvilla ja musiikilla me voimme
vaikuttaa tekojemme rinnalla, ja niiden siirtyminen tänään reaaliaikaisesti muiden käyttöön muuttaa
maailmaa myös toisin kuin ennen omaa aikaamme.

Digiaika synnytti reaaliaikaisen maailman, maailmankuvamme muuttui paradigmaisella tavalla, ei vain
jonkun teorian tai mallin muuttuessa, vaan koko vanha maailma oli vaihdettava uuteen, jäämättä
puoliväliin, mediayhteiskunnan markkinoimaan hybridiin. Syntyi hybridiyhteiskunnan kouristelu,
jossa korona pandemiana, viruksena pysäytti meidät hetkeksi pohtimaan myös omaa tilaamme ja an-
tamaan arvo toisellekin. Etenkin ikäihmisille mutta, näin koen, myös lapsille ja kouluillemme.

Elämme poikkeuksellista aikaa ja nyt covid-19 virus on sen aikamme suurin muuttaja. Niinpä minun
tehtävänä, näin koen, on kertoa juuri tästä ajasta, ja pitäytyen vahvasti vuosissa 2020 ja nyt alka-
neessa vuodessa 2021. Sukuni kohdalla edellinen tällainen vuosi oli juuri vuosi 1850. Olen kirjassani
kutsunut tätä vuotta 2020 mielestäni kuvaavasti "Pandemiasta taantumaa – luovan tuhon vuo-
deksi." Ja edellistä vuosikymmentä sitäkin menetetyksi vuosikymmeneksi. Suomen täyttäessä sata
vuotta, kirjoitin taas muistelmat, joissa mukana olivat kaikki aiemmin kirjoittamani sata kirjaa sekä
lisäksi mm. kaikki keisarimme, kuninkaat ja presidentit.

Kirjan nimenä oli "Finland's big year – Suomi 100". Niinpä en puutu siten enää niihin kirjoihin, ja kir-
joituksiin, vaan pelkästään uudempaan, ei vielä kirjoiksi saatettuihin. Toki nuo kirjat on syytä mainita,
kun samalla kirjoittaa omista muistelmistaan. Minulla kun ei juuri muuta muisteltavaa kirjailijana ja
tutkijana voi olla, kuin juuri nuo kirjat ja opettajan työni, tutkijan ja tieteen tekijän monen kokemana

tylsä arki sekä hiven niistä tuloksista, joihin noilla kirjoilla, tutkimuksella ja koulutuksella, on pyritty ja myös maata tai maailmaa omalta kohden ehkä myös muuttaenkin. Matkoja on toki paljon, mutta en nyt niistäkään ala kirjoittaa, ikään kuin turistina maailmaa kiertäneenä. Suomalaiset ovat maailmaa nähneet ja sen kokeneetkin. Televisio ja netti esittelee sitä kaiken aikaa.

Pyrin kertomaan jotain sellaista, josta voisi olla hyötyäkin, mieluiten kuitenkin sukuni tapaan yhdessä ja talkoilla, samaa venettä soutaen tai kaskea polttaen. Kirjoitustapa on hyvin savolainen sekin, muistuttaa Juhan Ahon lastuja. Hänen patsaansa ohi kuljin lapsena kouluun joka aamu liki takalleen vuosikymmenen, 1960-luvun. Mitäpä kerrottavaa siitä voisi jäädä? Työvuodet ja yliopistot, tutkimuslaitokset, akatemit, ketä ne kiinnostavat?

Kirkkomatka Hiidenniemestä kohti Kallaveden pintaa veneellä, jonka nimeksi oli annettu Hiidenniemien Iso Musta, oli vanhin Luostarilan purjekunnan veneistä. Matka kohti Kuopiota sujui riuskojen käsivarsien tahdittamana valiten soutupariksi voimiltaan tasaväkisiä miehiä. Vene oli juhannusjuhlan kunniaksi purjekunnan vanhin ja valmistettu venemestarin silmien alla mallina vuosituhantinen osaminen.

Kylkilankut olivat liki puolen metrin levyiset ja niin jykevää kuusilautaa varten tarvittiin tyveltään lähes metrin läpimittaisia runkoja. Ensimmäinen kevät kuluikin kuusilaudan hankintaan sekä etsien kaariin ja tukirakenteisiin luonnonkaarevaa mäntyä. Juurakot ja latvaoksat eivät tähän veneeseen kelvanneet. Köydet ja purjeet olivat nekin ammattimiesten, mutta joskus myös naisten työtä, siinä missä kalastukseen vaaditut välineet.

Puutavara hankittiin aina huolella tammi-helmikuussa. Pohjapuuksi kelpollisia vääräjuurisia petäjiä Hiidenniemestä löytyi helposti. Tilan etelärajalla oli pelkkää harjurinnettä, josta löytyi ikikuusikkoja mutta etenkin mäntyjä haettiin pyhänä pidetyiltä kallioilta ja kivirakkojen metsistä päätilan eteläpuolelta.

Kyse ei ollut ensinkään hämäläisten mallisista torppareista ja kartanoista, ei alkuunkaan. Tässä on oltava tarkkana, kun vertaillaan maakuntia ja läänejämme toisiinsa. Tällä tilalla ei ollut todellakaan torppareita ja kartanossa herroja. Samaa talkooväkeä ja purjekuntaa, kaskenviljelijöitä, yhteisön jäsenenä kasvaneita ihmisiä, suomalaisia.

Naulat, hankaimet, aironormustimet, aironkiskot ja keularenkaat takoi Juho Valmari omassa pajassaan. Se oli työtä, johon hän ei päästänyt muita kuin uskotuimmat apulaisensa ja oman poikansa. Hänen aseensa, liki miehen mittaiset miekat, tunnettiin toki ympäri niitä vesiä, joilla Iso Mustan tiedettiin vierailleen. Kolmenkymmenen miehen soudettava vene ja sen 60 aironpaikkaa, kuusi ihmistä rinnakkain istuen, oli komea näky Kalavettä halkoen. Se oli kauttaaltaan tervattu ja tilkitty tervari-veellä, pituutta oli hyvinkin 40 metriä. Arjen raadannan jälkeen kirkkomatka oli tervetullutta vaihtelua ja etenkin nuorille veneessä matkaaville se oli miltei ainoa paikka tavata toisiaan kirkonmäellä ennen tanssilavoja.

Mutta nyt vietettiin juhannusta ja Jussin päivää, ei välitetty maailman tapahtumista ja taipingliikkeen kahinoista Kiinassa, babilaisuuden noususta ja kapinoista Persiassa, Richard Wagnerin oopperan valmistumisesta Weimarissa, Kaliforniasta Yhdysvaltain uutena osavaltiona. Olkoonkin, että se kyllä puhututti myös matkalla Kuopioon omasta kotirannasta lähtien ja vieläpä suurella joukolla siihen kauan valmistautuenkin. Se oli juhlava näky ja juhlapäivä.

Hans Nymanin kuolema mainittiin sekin kirkkoherrana ja kirjailijana, Samuel Adams demokraattipoliittikkona oli menehtynyt hänkin ja ruotsalainen Anders Afzelius lakia lukevana professorina, eikä aina pelkästään häntä surren. Kirkkoveneeksi mainittu oli valmistettu toki kaikkeen muuhun kuin pari kertaa vuodessa kirkolla käyden. Friedrich Gebleriä moni oli lukenut tutkimusmatkailijana ja hänen kuolemansa suretti suomalaisen viikinkiveneen rakentajia aidolla tavalla. Veneeseen mahtui myös runoilija, ja hänen surunsa kohteenaan oli nyt huhtikuussa kuollut William Wordsworth rinnan Johann

Gottfield Schadowin kanssa preussilaisena kuvataiteilijana, veistäjänä, jonka vertaista ei montaa maailmalla tuohon aikaan tunnettu.

Surijoista aidointa sellaista osoittanut oli hiljaa surunsa kanssa ja varoi joutumasta pilkan kohteeksi muiden luettellessa omia vainajiaan, samaan aikaan kun vene kuljetti mukanaan myös kylän omaa vainajaakin, kuumetautiin kuollutta vanhusta. Arkku oli huolella peitelty pellavakankaalla, sijoitettu peräpäähän, jossa istui myös tilan isäntä ja muita vanhempia miehiä. Matkan varrella laulettiin virsiä, hengellisiä lauluja, keitettiin kahvit ja syötiin eväitäkin, vaihdettiin kuulumisia.

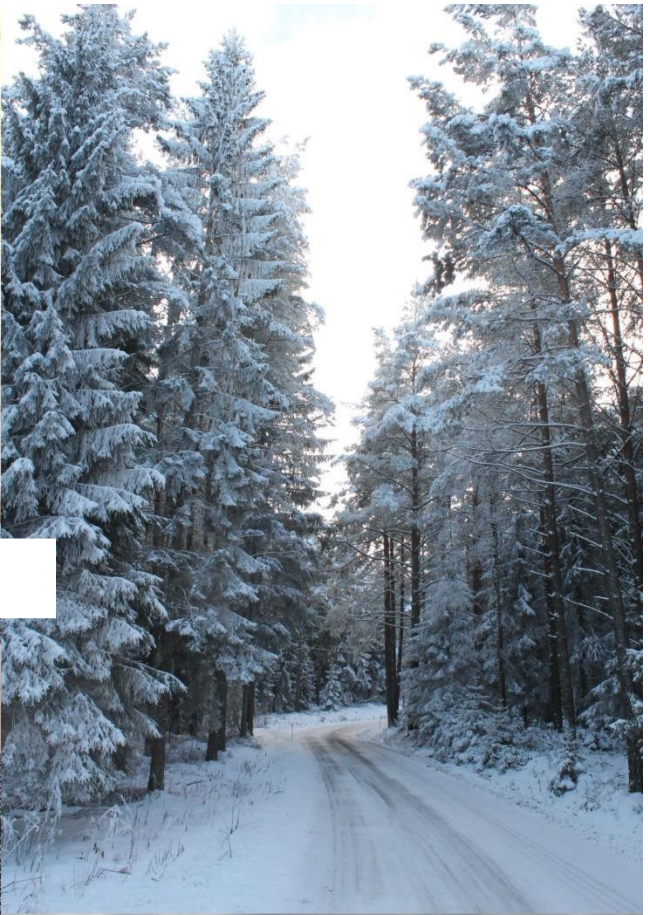
Nyt ei ollut kiirettä eikä rehkitty kuten niin usein ja soutajien paikkojen kipeytyessä kilpasoudussa. Lyhyen matkan soutamisessa saattoi kehnompikin venekunta menestyä, mutta kun matkaa tuli useita peninkulmia, silloin Iso Mustan voittanutta ei varmasti näiltä vesiltä löytynyt. Kun liki puolensataa harjaantunutta soutajaa oli asialla, saatettiin soutaa kilpaa useita peninkulmia ja välittämättä edes missä oma ranta odotti.

Kun veneestä oli saatu kulkeva, sen mittoja ja muotoja pyrittiin salaamaan ja varottiin tarkoin, etteivät kilpailijat kykenisi löytämään sen veistäjien salattuja taitoja. Veneiden luotettavuus oli myös myrskyssä ja merillä koulittu, vedettiin kotirannassa liki pyhin menoin telojen päälle, aivot vietiin Hiidenniemen isännän taloon turvaan tai joku otti omansa mukanaan. Kun suurella joukolla lähdettiin matkaan, siitä kyllä levisi tieto kylille ja syrjäisimpäänkin torppaan, etenkin kun kyseessä oli markkinamatkat tai talkoot, muuttomatkojakin tehtiin ja sitten olivat aivan erikseen nämä retket, joita vain valitut miehet suorittivat luostarilaitoksen uskottuina kohti pyhien miesten maata ja saaria.

Tässä Luostarilan tilan vanhin vene Iso Musta oli oma lukunsa matkalla kohti luostarilaitoksen lampu-
oitien verorahojen avulla ylläpidettyä instituutiota, Valamon saarta Laatokalla. Se tuli muistaa ja ymmärtää myös vielä vuosisata myöhemmin syntyvienkin, luostarilaitokset ja niiden monikulttuurinen luonnekin.

Oli syytä muistaa ketkä syntyivät tuona vuonna ja ketkä nukkuivat pois, kuten norjalainen filologi Georg Svarthdrup, saksalainen kasvi- ja eläintieteilijä Friedrich Siegmund Voigt, ranskalainen runoilija Felix Arvers, saksalainen taloustieteilijä Johann von Thunen, itävaltalainen runoilija Nikolaus Lenau, suomalainen pappi ja kirjailija Carl Gustav Grönqvist, suomalainen säveltäjä ja runoilija August Engelberg ja monet muut vuosisata ennen omaa syntymääni kuolleet ja liki kaikkia heitä myös teksteissäni lainatenkin.

Kiitos heille ja etenkin Ison Mustan soutajille. He eivät voineet arvata, mikä heitä odotti tuona juhanuksena vuonna 1850. Paitsi he, jotka olivat veneen aikanaan valmistaneet ja olivat sitä nyt hautaamassa.

JOHDANTO	14
ENSIMMÄINEN LUKU	29
ISÄN JA ÄIDIN ANTAMAT EVÄÄT	29
KERTTU LUOSTARINEN 1919 - 2015	29
OLAVI LUOSTARINEN 1916 - 2009	34
KUINKA SIVISTÄÄ SUOMEA JA TEHDÄ SAMALLA MUISTELMAT?	44
TOINEN LUKU	53
UUDISRAIVAAJIEN AIKAA	53
PARADIGMAISEN MUUTOKSEN HETKI	68
ESIPUHE KIRJASTANI SATAVUOTIAS SUOMI	69
KOLMAS LUKU	80
PUOLUELAITOKSEN JA DEMOKRATIAN KRIISI JATKUU	80
SUKU ON PAHIN – OMA PEILIMME	84
SUOMESTA NÄHTY PAINAJAINEN	84
NELJÄS LUKU	92
TOINEN JOHDANTO MUISTELMILLENI – IDENTITEETIN PERUSTA OSANA MUISTEMIA	92
MUISTEMIEN LUONTI VAI NARRATIIVINEN KERTOMUS?	104
KILPAILUYHTEISKUNNAN SHAKKITARINA OSANA MUISTEMIA	112
ELÄMÄÄ HOLHOAVAN ÄIDIN HOIVASSA - ”ALMA MATER” MUISTEMISSANI	124
VIIDES LUKU	125
NIMENSÄ NÄKÖINEN IHMINEN – IHMISEN IDENTITEETIN KUVAUS	125
ENSIMMÄINEN ESIMERKKI: KUNTA YHTEISÖNÄ JA SUKUPUOLIROOLIT	125
TOINEN ESIMERKKI: NIMI SUKUPUOLIROOLINA - HYVÄÄ MATIN PÄIVÄÄ	132
KOLMAS ESIMERKKI: MATIN PÄIVÄN VALTUUSTOALOITE FORSSASSA	133
YHTEENVETO EDELLISISTÄ: SOPEUTUMINEN SUOMALASEEN MAAILMANKUVAAN JA ELÄMÄNLAATUUN	137
KIRKKOMATKA	144
IHMINEEN ON SOPEUTUVA LAJI	149
KUUEDES LUKU	153
YKSILÖN OSA YHTEISÖSSÄÄN	153
ESIMERKKI YKSI: MITEN KUNTAMME SELVIÄVÄT PANDEMIASTA?	153
ESIMERKKI KAKSI: KIINALAINEN AIVASTUS	157
ESIMERKKI KOLME: KAAOSTEORIA JA SATTUMA?	160
ESIMERKKI NELJÄ: NARRAATIOJAT JA 1980-LUVUN MURROS, 1990-LUVUN LAMA	164
PANDEMIA PANI NARRATIIVISEJAT KERTOMUKSET NURKKAAN	168
AIKAMME TÄRKEIN ILMIÖ – NARRAATIO	168
SEITSEMÄS LUKU	176

VISIONÄÄRIN ARKEA	176
ONKO HELSINKI PÄÄKAUPUNKINA PARAS MAHDOLLINEN?	176
KESKI-IÄN KRIISI KÄYNNISTYY	188
KYSYMYKSIÄ, JOIHIN EI OLE VASTAUKSIA - MITÄ ON OLLA TUKIJANA JA OPETTAJANA?	197
YKSIÖ OSANA YHTEISÖÄÄN	208
HYBRIDIYHTEISKUNNAN KOURISTELUA	208
IKÄÄNTYMISEN TUOMA VIISAUS JA VAIVAT	213
YHDEN ASIA ONNETTOMAT TUNARIT	213
KAHDEKSAS LUKU	221
PALUU JUURILLEEN	221
SUUREN IKÄLUOKAN NAAMAKIRJAN JÄSENEÄ	224
VASTAUKSIA FACEBOOKIN YSTÄVILLENI	224
MAANTIEEELLE EMME VOI MITÄÄN - VASTAUKSIA SOSIAALISEN MEDIAN SIVUILLENI	229
TIEDON TULKINTA JA STRUKTURALISMI	237
OUNASJOELTA JA SOMPIOSTA TAKAISIN IJOELLE	241
IKÄÄNTYMISEN TUOMIA IKUISIA OPPEJAMME KORONAVUOTTA ELÄEN	245
JOKIOHJELMISTA KOHTI UUSIA HAASTEITA	249
POHJOIS-KARJALAN KAUTTA HÄMEESEEN	256
KOSKISODISTA GLOBAALIIN PANDEMIAAN	260
YHDEKSÄS LUKU	265
PALUU MAASEUDULLE JA SOSIOLOGIAAN SEKÄ TALOUSMAANTIEESEEEN	265
VUOSITUHANNEN VAIHTUMINEN	265
KATEUS VIE KALATKIN JÄRVESTÄ	269
MIHIN KÄYTÄT AIKASI?	273
KYMMENES LUKU	277
KOLMEEN KAUTEEN JAKAUTUNUT ELINKAARI	277
MISTÄ YHTEISKUNNAN JAKAUTUMINEN SYNTYY	280
PUUTARHAUNELMIA JA ALUETALOUTTA - TOINEN VÄITÖSKIRJA	288
LÄNSIMEDIAN KOURISTELUN JÄLKIAALTOJA	289
YHDESTOISTA LUKU	293
RAJOJA RAVISTELEVA AIKAMME	293
KALASTUS JA PUUTARHA, LUONTO, OVAT TIETEEN TEON YDINTÄ	304
PANDEMIA PANI MEIDÄT SEINÄÄ VASTEN	304
SOSIAALINEN PÄÄOMA ON PÄÄOMISTAMME TÄRKEIN	305
KAHDESTOISTA LUKU	324
ARVOT JA NORMIT PUNTARISSA	324
MEDIAYHTEISKUNNAN TOLKUTON LIIOITTELU	332
KORONA-AIKA LISÄSI AGGRESSIOITAMME JA TURHAUMIA	337
MEDIAYHTEISKUNNAN MIKKELINPÄIVÄ JA VANHUSTEN VIIKKO	341
ONKO SUOMI USA:N ITÄISIN OSAVALTIO	345

KOLMASTOISTA LUKU	352
YKSI JUTTU YLITSE MUIDEN	352
NORMIELÄMÄÄ JA UUTTA NORMAALIA	360
HYVÄÄ MIESTEN PÄIVÄÄ	364
HAVING, LOVING, BEING	368
IKIVANHOJA VIISAUKSIA POLIITIKOLLE	369
NELJÄSTOISTA LUKU	373
MISSÄ LUURAAVAT MAANTIETEEN TOHTORIT?	373
TOISTUVAT TSUNAMIT	377
NYT PISTÄÄ SILMÄÄN	380
MURROSKULTTUURIN UHRIT	388
MAASEUTU- JA KAUPUNKIPOLITIIKAN REFORMI	389
VIIDESTOISTA LUKU	389
LOPPUYHTEENVETO	389
AVAINKÄSITTEITÄ BLOGIENI LUKIJOILLE	390
KAKSI PRESIDENTILLISTÄ PUHETTA	390
IHMINEN ON ITSENSÄ PAHIN VIHOLLINEN	392
ELÄMÄÄ SUUREMPI TARINA	395
MIKÄ VAIVAA MAASEUDUN KEHITTÄJIÄ?	397
HYMYILEVÄ APOLLO	398
EPILOGI 1	403
LÄHDEKIRJAT JA TUTKIMUKSET	403
EPILOGI 2	408
ISO MUSTA	408
MONOGRAFISET JULKAISUT LÄHTEINÄ	413
KIRJOISTA JA KIRJAILIJASTA SANOTTUA	422
ARCTIC BABYLON 2011	423
MENETETTY VUOSIKYMMEN	423
KIRJAILIJASTA	424

Johdanto

Suomi on kivenpyörittäjien kylä ja sen muistelmat Hämeessä kirjoitettuna jouluaattona 2020 alkaen, kuin avaten samalla Decameronen kirjoitukset ruton runtelemaa maailmaa pakenevista nuorista ker- toen toisilleen pikkuriettaita tarinoitaan. Ero Kivenpyörittäjän kylän kirjoittajan ja Boccaccion kirjaili- japersoonan välillä on vuosisatainen, mutta sielun maisema yhdistää ne tänään samaan viruksen run- telemaan maailmankuvaan.

Sellainen aika on hyvää aikaa käynnistää muistelmansa ja palaten vuoteen 1950, jolloin suomalaiset miehet olivat palannet vain hetki takaperin rintamalta sotimasta, ja naiset ylläpitäneet rintaman ta- kaisen maan pystyssä ja jopa synnyttäneet siellä lapsia enemmän kuin koskaan ennen talvisotaa ja jatkosotaa, toista maailmansotaa.

Syntymäpäivä on se hetki, jolloin sinut hedelmöitetään äitisi kohtuun, eikä toki yhdeksän kuukautta myöhemmin, jolloin napanuorasi katkaistaan ja parkaiset ensimmäinen merkin olemassaolosta käti- löiden kuultavaksi. Omalla kohdallani vuosi oli siten 1950 ja muutama hetki ennen joulua, suomalai- sen loka- ja marraskuisen loska-ajan synkintä kaamosta.

Se oli hetki, jolloin koin merkittävimmän elämäнкаareni kilpailun ja selvisin siitä voittajana miljoonien siittiöiden rynnätessä kohti määränpäättä, jonka voittaja ei ole suinkaan mikä tahansa sattuma. Pieni- kin muutos missä tahansa historian kulun melskeissä, ja voittaja en olisi ollut minä vaan joku vallan muu miljoonista pyrkyreistä siimahäntineen vuosimiljoonaista geeniperimää pyöreässä nupissaan kantaen. Kyse ei ole sekunneista, ei sekunnin murto-osista, vaan luonnonlakien mukaan järjestäyty- neestä maailmastamme. Siinä aika kulkee eteen ja taaksepäin välillä hidastuenkin ja pysähtyenkin.

Kosminen äärettömyys ei anna mahdollisuutta spekuloida historiallamme ja kirjoitella mitä sattuu poliitikkojen tapaan muistelmiaan kyhäten. Mustat aukot ja aine, niiden uskomaton koko ja määrä, ovat meille vielä täysin vailla selitystäkin. Olemme tieteessämme vasta sen alkumetreillä. Jotkut vain kuvittelevat olevansa muita viisaampia ja tietävänsä enemmän, olevansa muita mukamas edellä. Vaikka erot ovat olemattomia.

En valinnut vanhempiani, en synnyhetkeäni, kilpailutilanne tuli sekin yllätyksenä ja pienikin muutos siinä, enkä olisi nyt tätä muistelmateosta kirjoittamassa. En valinnut myöskään kansakuntaa ja sen kulttuuria, kieltä, jota käytän, saati sanoja, joita asettelen tunnesanoinani muistelmieni sivuille. En missään yhteydessä valinnut tietäni, jota kulkea, tie se oli, joka valitsi minut. Niin myös siinä kisassa, jonka voittajaksi selvisin. Sen jälkeen kaikki muut kisat olivatkin kovin vaatimattomia kirjattavakseni.

Se mitä saan luettavaksi, on narratiivista kerrontaa ja siitä syntyviä mielikuviamme. Kerron myöhem- min mitä tuo narraatio minulle merkitsee, tunnesanat osana tiedettä, varoen kuitenkin turhaa filoso- fointia. Jos jonkun filosofin nimen ja muutaman sanan hänestä mainitsenkin, Wikipedia ja Google kyllä kertovat mitä ovat mielessään pohtineet ja jopa kirjoiksi saakka ajatelmansa siirtäneet. Jos jokin kohta vaikuttaa raskaalta lukea, sen voi huoletta jättää väliinkin. Pidän huolen siitä, että törmäät siihen kohta uudelleen. Olen sentään kohtuullisen kokenut kouluttajakin.

Äitini turvallisesta kohdusta minut kuitenkin saatettiin maailmaan heinäkuussa 1951, jolloin sodan jälkeiset suuret ikäluokat vielä jatkuivat syntymäänsä ja meitä syntyi samana vuonna yli 100 000 suo- malaista lasta parkaisten syntyessään. Olin reippaasti yli nelikiloinen poikavauva ja kolmas perhee- seeni. Jälkeenä syntyi vielä neljäskin lapsistamme. Olin siis keskimäinen kolmesta poikalapsesta ja nuorin esikoinen oli tyttö, Ritva.

Ritvan kohtaloksi tuli hiven myös autella äitiäni Kerttua, omaa sukuaan Reinikainen, kuten myös Ollin vaimo 1800-luvun alkupuolellakin, hoivaamalla nuorempia veljiään ja siitä hän meille tuon tuosta myöhemmin mainitsikin. Aina se ei mennyt täysin ilman pienintäkään vahinkoa, ja omalla kohdallani

alta kolmevuotiaana sattui harmittomasta tapahtumasta onnettomuus, joka oli päättää maallisen taipaleeni ennen aikojaan.

Minut jopa jo oletettiin vainajaksi, sota-ajan lasten kohdalla ei niin omituinen asia, mutta en minä näin vähään aiempaa voittoani luovuttanut ja kisa jatkui tästä hiven ehkä kehon oppia saaneenakin ja sielu vahvistui sekin, siinä missä pää ja sen neurologisesti tänäänkin monella tapaa vieraiksi jääneet tapahtumamme. Elämä voittaa ja voitettuaan ei hevin hellitä. Kun nyt ei tappanut niin vahvasti, sanovat suomalaiset ja ovat mielestäni sekä oikeassa että väärässä.

Kisa oli avattu ja sen myös tapaturmaiset ja sattumiksi usein kutsutut onnettomuudet eivät toki sitä enää olleet omalla kohdallani. En hyväksy sattumaa, se on minulle täysin vieras käsite, oli kyse sitten luonnosta ja sen tieteistä tai ihmisten kehittelemistä tieteistämme. Niillä on joskus uskomattoman suuri ero ja niin päädyinkin huolehtimaan kohdallani siitä, etten tyydy opiskelemaan vain toista puolta ihmiseksi syntymisen lahjasta.

Niinpä tohtoriksikin oli väiteltävä sekä luonnontieteissä ja niiden sovelluksissa, että ihmisen omissa tieteissämme. Etukäteen näistä päämääristä ei vain pidä ihmisille kertoa. Se kun pilaa kaiken ja saat lisäksi eteesi kerskailijan maineen ja joukon ammattinsa osaavia suomalaisia kiusaamiskulttuurin demoneja. Osa heistä osoittautuu vaikeasti sairaiksikin. Sairautta voi aina hoitaa, demonin kohdalla hoito on hankalampaa.

Synnyin siis kahden veljeni välissä ja meillä oli harmikseni kolme vuotta ikäeroa. Käytännön psykologiassa se merkitsi kamppailua paikasta vanhempien ja muun tuon ajan agraarin maaseudun huomiosta käyttäen järkeään, ei vain tunteilemalla ja kiukutellen vanhempien huomiosta. Heillä kun oli muitakin kiireitä hetkellä, jolloin maaseutu muuttui, maailma toipui sodistaan ja olimme siirtymässä lasten kohdalla koulutusyhteiskunnan kautta maaseutukylien suureen aikaan Suomessa ja sydän Savossa, lisalnessa ja sen silloin vielä vauraassa maalaiskunnassa, Hernejärven kylässä. Rannassamme oli jopa vanha satamapaikka ja loistava uimaranta, Mustaksi kutsutun puron tuomaa hietikkoo dyineineen. Puron latvoilla oli kaksi järveä Iso ja Pien Musta nimiltään. Juhannuskokko oli tuolla rannalla ja paikka pelata lentopalloa.

Vaurashan vanha lisalmen maaseurakunta on vieläkin, mutta nyt myös ydinosa Ylä-Savoa ja sen seutukuntaa, Pohjois-Savoa samalla. Jouduin tutustumaan siihen, seutukuntaan ja maakuntaan, jo ennen kouluikäni kiertäen lausumassa runoja joko kilpailuissa tai poliittisissa tupailloissamme. Niitä järjestivät niin maalaisliittolaiset, korpikommunistit ja Veikko Vennamon perustama, etenkin karjalaisista koottu joukko pientalonpoikia ja myöhemmin SMP:n äänestäjiä. Heidän seuraamisensa, poliittinen hurmos ja kiima, alkoi siten hyvin varhain, siinä missä tapani seurata poliittisten puhujien kykyä hurrata kuulijansa.

Näistä Veikko Vennamo oli muita monin verroin taitavin seurattava esiintyjänä ja asiansa esittelevänä agitaattorina, populismin Suomeen tuoneena lahjakkaana juristina, pankinjohtajan poikana Laatokan-Karjalasta. Samasta Viipurin lukiosta valmistuivat myös vaikkapa Johannes Virolainen ja Martti Ahtisaari. Molempien töihin törmäsin myöhemmin moneen kertaan.

Elimme maaseudun suurta aikaa, osin jopa itseriittoisesti, mutta samalla toipuen työllä ja työkeskeistä kulttuuria seuraten sekä sodan haavat samalla haudaten. Itä-Savossa tämä aika oli vaikeampaa kuin muualla Suomessa. Ensimmäinen koulunikin oli ns. supistettu kansakoulu ja kolme ensimmäistä kouluvuotta muistuttivat nyt vallalla olevaa etäopetusta korona viruksen aiheuttamana. Opettajia oli vain yksi ja kaikki luokat samassa pienessä pirtin tuvassa vain kilometrin päässä kodistani.

Naapureiden joukossa asui runsaasti Karjalan evakkoja lapsineen eikä heitä savolaisista mitenkään erottanut. Iäkkäämpien mummojen puhe oli jotenkin vierasta murteeltaan. Sitä oli seurattava tarkalla korvalla. Liki joka päivä joku naapureista vieraili meillä ja toki vastavierailujakin tehtiin.

Täyttäessäni 50 vuotta Oulussa ilmestynvä Kaleva kirjoitti minusta artikkelin otsikolla Kuuden professuurin mies. Puolustauduin kertomalla, kuinka elämää on vielä edessäkin ja en pidä itseäni vielä loppuun poltettuna - professuurien määrällä ja julkaisuilla sitä mitaten.

Monella tuotteliaimmat vuodet ovat eläkepäivien yhteydessä syntyviä. Tutkijan kapeutuva maailma saa ikään kuin siivet siitä poikkitieteisestä ihmeestä, jota moneen suuntaan rönsyillyt broadcast voisi myöhemmin tuottaa.

Kalevan kirjoituksessa olin arvellut kesällä 2001 juuri kodin ilmapiiriin vaikuttaneen tapaani tehdä töitä ja asennoitua verkostoihin, yhteisöllisyyteen - sosiaalisen muistin mukanaan tuomaan maaseudun työkuultuuriin. Poikki- tai monitieteisyys syntyi tästä ihmiseksi syntymisen noidankehästämmä. Kun ympärillä oli myös kuvataiteita harrastavia tai jouduit mukaan kilpailuihin, joissa edellytettiin seuraamaan muiden oppimista ja käyttäytymistä runoja lausuen tai lentopalloa pelaten, fyysinen ja henkinen kunto olivat käsi kädessä kulkevaa lapsuuteni ajan kasvuympäristöä. Sakari Topeliuksen kaltainen hahmo oli minulle tuolloin satuineen ja valtiomiestaitoineen sekä samalla tiedemiehenä ja maantieteilijänä luonnollinen yhdistelmä, jota ihailin.

Jos oli vaikeaa ymmärtää tuolloin olevansa 50-vuotias, vielä vaikeampaa on nyt oivaltaa olevansa 70-vuotias, ja että mennyt pari vuosikymmentä ovat olleet tuotteliaimmat vuoteni. Se ei voi johtua pelkästään kehittyneistä välineistämme. Samaa poika-viikaria, jota tuolloin minussa vielä kerrottiin löytyvän, en usko oikein tänään enää löytyvän. Jos tämän ikäinen on kovin idealisti, se on koominen ilmiö, siinä missä nuoren ihmisen idealismin kääntyminen kyynisyydeksi surullista seurattavaa. Sellaista kehitystä kuitenkin olen omissa oppilaissani havainnut. Surullisinta on kuitenkin se, etten voi viettää nyt syntymäpäiviäni isäni kanssa samaan aikaan. Hän täyttäisi nyt 105 vuotta. Lämmin kiitos hänelle ja äidilleni. En minä heitä valinnut, kuten en mitään muutakaan matkallani kиеlemme ja kulttuurimme oppien. En valinnut tietäni, tie valitsi minut.

